

Karolina Walczyk

Biblioteka Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich w Darmstadt
walczyk@dpi-da.de

Polsko-niemiecka współpraca bibliotek. Próba podsumowania roku 2020 okiem Biblioteki Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich w Darmstadt (Deutsches Polen-Institut)

Większość z nas dzieli obecnie świat na ten przed wybuchem i po wybuchu pandemii. Nagle w naszym tak wysoko skomercjonalizowanym, zglobalizowanym i łatwo przewidywalnym świecie zderzyliśmy się z czymś, co wpłynęło na zmianę wszystkich naszych dotychczasowych przyzwyczajzeń i planów, czy to w życiu zawodowym, czy prywatnym. Nie ma praktycznie żadnej branży, której pandemia by w jakiś sposób nie dotknęła, która nie stanęłaby przed nowymi wyzwaniami i koniecznością szybkiego przeorganizowania się czy zmiany kursu. Wszystko uległo przewartościowaniu, wiele branż poniosło ogromne straty. Jedne stanęły przed problemem „być albo nie być”, a inne były w stanie szybko pochwycić byka za rogi i udało im się wybić, znajdując lukę w rynku.

W podobnej sytuacji znalazły się biblioteki. Te, które do tej pory walczyły o zainteresowanie czytelników, stanęły przed całkiem nowym wyzwaniem. Trzeba było szybko wymyślić sposób, by mimo zamkniętych drzwi, dotrzeć do jak największej liczby odbiorców. Okazało się, że cyfryzacja jeszcze nigdy nie okazała się tak przydatna. Wszelkie repozytoria czy też biblioteczne bazy danych w otwartym dostępie stały się głównym źródłem wiedzy otwartej dla wszystkich i zyskały przez to zupełnie nowe znaczenie.

Minęło już kilka miesięcy i świat już nigdy nie będzie taki, jak był kiedyś. W obliczu końca roku jak zwykle przyszedł czas podsumowań... Rok 2020 napewno zapadnie nam w pamięć jako jeden z bardziej przełomowych. Prawie wszystkie wydarzenia zaplanowane na ten rok musiały zostać albo przesunięte, albo odwołane, albo musiały zmienić format i odbyć się online. Tym bardziej cieszy fakt, że 5 [Kongres Polskoznawców](#)¹ w Halle/Saale (5. Kongress Polenforschung), zaplanowany na 5-8 marca 2020 r., czyli praktycznie w przeddzień pierwszego lockdownu, mógł się jeszcze odbyć w normalnych warunkach. W jego organizację już z prawie dwuletnim wyprzedzeniem zaangażowany był nie tylko cały sztab osób z [Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich w Darmstadt](#), Uniwersytetów w Halle i w Jenie, lecz także Centrum Studiów Polonistycznych Aleksandra Brücknera oraz całe mnóstwo innych instytucji, naukowców, badaczy Polski i stosunków polsko-niemieckich, dla których kongres ten stał się w ciągu ostatnich lat znaczącym wydarzeniem. Jest organizowany od roku 2009 z inicjatywy Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich (Deutsches Polen-Institut) i odbywa się regularnie co trzy lata, za każdym razem w innym niemieckim mieście. Poświęcony jest szeroko rozumianej problematyce stosunków polsko-niemieckich, procesowi przenikania kultur, historii

¹ Wszystkie odesłania do stron internetowych przedstawiają wersję aktualną w dn. 22.12.2020 r.

i kultury polskiej w Europie i regionie. Jego gośćmi są specjaliści z różnych dziedzin naukowych, co sprzyja stworzeniu interdyscyplinarnej przestrzeni dyskusji i wymiany myśli. Zawsze towarzyszy mu dodatkowo urozmaicony program, bogaty w atrakcyjne wydarzenia kulturalne i turystyczne.

Trzy lata temu, przy okazji czwartego Kongresu Polskoznawców zorganizowanego tym razem po obu stronach Odry we Frankfurcie nad Odrą i w Słubicach, po raz pierwszy doszli do głosu również bibliotekarze. Owocem współpracy [Biblioteki Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich w Darmstadt](#) z Biblioteką Collegium Polonicum w Słubicach było międzynarodowe Forum dla Bibliotekarzy. Forum skierowane było do bibliotekarzy niemieckich zajmujących się w swoich bibliotekach zbiorami literatury polskiej, tematem Polski oraz stosunków polsko-niemieckich, wymianą zagraniczną oraz bibliotekarzy z Polski tymi tematami zainteresowanych. W wydarzeniu wzięło udział ponad 40 przedstawicieli z 20 bibliotek. Dało ono możliwość wzajemnego poznania, prezentacji, wymiany doświadczeń, nawiązania bliższej współpracy oraz przedstawienia ciekawych bieżących projektów realizowanych w bibliotekach polskich i niemieckich.

Pragnąc kontynuować tę tradycję przy okazji tegorocznego Kongresu w Halle/Saale, który, jak już wspomnianie, udało się w tym roku zgodnie z planem zorganizować, powrócono do zaplanowania Forum dla Bibliotekarzy. Tym razem było ono wynikiem współpracy Biblioteki Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich w Darmstadt z [Biblioteką GWZO](#) (Biblioteka Instytutu Historii i Kultury Europy Wschodniej) w Lipsku, a wśród przedstawicieli 13 bibliotek polskich i niemieckich zagościli również specjaliści zajmujący się cyfryzacją zbiorów.

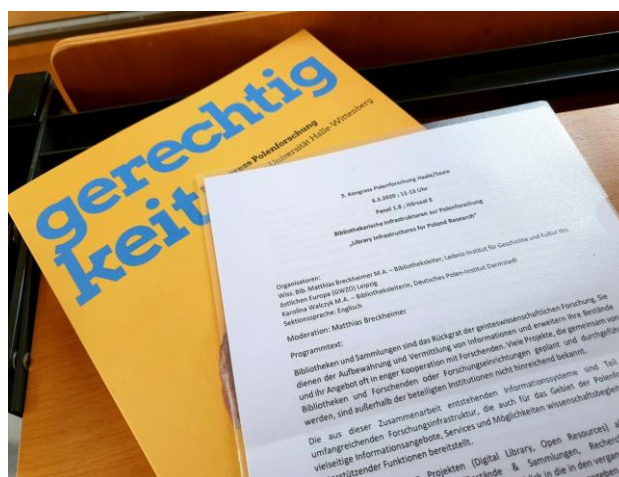
Wydarzenie to, stworzone przez bibliotekarzy dla bibliotekarzy, odbyło się 5 marca 2020 r., pierwszego dnia kongresu. Tym razem podzielone było na dwie części: prezentacje i wykłady obecnych przedstawicieli bibliotek i ich problemów oraz warsztaty polegające na wspólnej wymianie pomysłów w formie burzy mózgów m.in. na temat ciekawych projektów do zrealizowania i napotykanym przeszkód; wyzwań stojących przed bibliotekami w przyszłości oraz możliwości kooperacji między polskimi i niemieckimi bibliotekami. Odpowiedzi udzielone w formie pracy grupowej zostały spisane na flipchartach, które później zostały odczytane i skomentowane. Po przerwie miała miejsce część wykładowa. Podczas niej Agnieszka Wolańska zreferowała aktywności i wyzwania [Biblioteki Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy'ego Brandta przy Uniwersytecie Wrocławskim](#), Jerzy Hatłas podsumował kwestię wymiany zagranicznej [Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu](#) w latach 1994–2019 ze szczególnym uwzględnieniem niemieckiego obszaru językowego, a Aleksandra E. Adamczyk wraz z Katarzyną Wyszynską skupiły się na roli mediów społecznościowych biblioteki otwartej w procesie inkluzji społecznej na przykładzie działalności [Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej w Katowicach](#). Ostatnie dwa referaty poświęcone były: próbie podsumowania różnorodnych aktywności Biblioteki Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich w Darmstadt (Karolina Walczyk) oraz tematowi czasopism polskiej emigracji z Niemiec i Berlina Zachodniego w latach 80. w zbiorach [Archiwum Instytutu Badań Europy Wschodniej przy Uniwersytecie w Bremie](#) (Karina Garsztecka).

Fot. 1. Kongres Polskoznawców – Halle/Saale 2020 – Forum dla Bibliotekarzy – *brainstorming*
Fot. Jerzy Hatłas.

Następnego dnia udało się zorganizować jeszcze odrębną sekcję naukową, tym razem skierowaną do wszystkich zainteresowanych uczestników kongresu, pod tytułem „Library Infrastructures for Poland Research”. Odbyła się ona w języku angielskim i pozwoliła na ogólne zaprezentowanie narzędzi wyszukiwania naukowego i serwisów bibliotek w zakresie szeroko pojętych badań nad Polską, prowadzonych zarówno w Niemczech, jak i w Polsce, oraz dostępnością tego typu źródeł.

Ze strony niemieckiej wystąpili: Hans-Jakob Tebarth z [Biblioteki Marcina Opitza w Herne](#), Vladimir Neumann z [działu Europy Wschodniej Biblioteki Państwowej w Berlinie](#) oraz Gurdun Wirtz i Arnošt Štanzel z [działu Europy Wschodniej Bawarskiej Biblioteki Państwowej w Monachium](#), którzy zaprezentowali niemieckie zasoby, bazy danych i źródła wyszukiwania. Ze strony polskiej natomiast wystąpili Zachariasz Mosakowski i Dorota Gazicka-Wójtowicz, którzy przedstawili projekt [OZwRCIN](#), a na koniec Remigiusz Lis opowiedział o [Śląskiej Biblioteki Cyfrowej](#). Sekcja moderowana była przez Matthiasa Breckheimera z Biblioteki GWZO w Lipsku i cieszyła się sporym zainteresowaniem oraz wzbudziła ożywioną dyskusję.

Fot. 2. Kongres Polskoznawców – Halle/Saale 2020 – sekcja naukowa „Library Infrastructures for Poland Research”
Fot. Karolina Walczyk.

Kilka dni po zakończonym kongresie wydarzenia potoczyły się bardzo szybko: Instytut (DPI) i jego biblioteka zostały zamknięte, a wszystkie zaplanowane imprezy odwołane. Bibliotekę otwierano stopniowo, po około 6 tygodniach lockdownu, wprowadzając wszelkie środki ostrożności i wypożyczanie bezdotykowe. W obliczu drugiego lockdownu można jednakże zaobserwować, że ograniczenia te nie wpłynęły zbyt mocno na spadek czytelnictwa. Stali czytelnicy nadal starają się dotrzeć do książki papierowej, a wręcz można odnieść wrażenie, że są bardziej spragnieni literatury i chętniej sięgają po „analogowe” formy piśmiennicze.

Z początkiem października 2020 r. Biblioteka DPI wystartowała z kolejnym sezonem wieczorków czytelniczych „Polenlese”, które były organizowane rokrocznie. Wprowadzono ograniczenie liczby osób, wcześniejszą rejestrację, odpowiednie rygory higieniczne. Dzięki temu spędzono ze zgromadzoną publicznością piękny wieczór, podczas którego czytano teksty Olgi Tokarczuk. Odbiorcy wyraźnie spragnieni spotkań na żywo delektowali się nastrojem, nie zniechęcając się ustępstwami i koniecznością noszenia maseczek. Następne spotkanie w ramach „Polenlese” zaplanowane na 15 listopada 2020 r. znów musiało zostać odwołane. Podobnie jak i resztą warsztaty dwujęzyczne dla dzieci czy pokaz filmów polskich w lokalnym darmstadtzkim kinie, który odbywa się co jesień dobrany tematycznie pod kątem naszego bieżącego rocznika. Tegoroczny temat poświęcony jest gospodarce (Wirtschaft). Zaplanowane na ten rok uroczystości 40-lecia instytutu również musiały się odbyć w innej formie.

Zjazdy i warsztaty bibliotekarzy ze stowarzyszeń [ASpB](#) (Arbeitsgemeinschaft der Spezialbibliotheken – Stowarzyszenie Bibliotek Specjalnych), [ABDOS](#) (Arbeitsgemeinschaft der Bibliotheken und Dokumentationsstellen der Ost-, Ostmittel und Südosteuropaforschung e.V. – Stowarzyszenie Bibliotek i Ośrodków Badań Dokumentacyjnych Europy Wschodniej, Środkowej i Południowowschodniej), [VOE](#) (Verbundkatalog Östliches Europa – Grupa robocza wspólnego katalogu bibliotek i instytutów gromadzących literaturę na temat dziejów i kultury Niemców w Europie Wschodniej) i wiele innych planowane zawsze z dużym wyprzedzeniem zostały albo przesunięte na rok 2021, albo odbyły się w formie wideokonferencji lub nie odbyły się w ogóle.

Świat znów wstrzymuje oddech. Niby już jesteśmy zahartowani po pierwszej fali, ale ogarnia nas strach przed drugą połową roku i wielką niewiadomą. Pozostaje mieć nadzieję, że rok 2021 będzie lepszy, zdrowy i bardziej przewidywalny dla nas wszystkich, a doświadczenia kryzysowe i wnioski z nich wyciągnięte nie przepadną. Oby spotkania, zjazdy i wydarzenia zaplanowane na przyszły rok mogły się odbyć w normalnym formacie i nie towarzyszyła im już aura zagrożenia lub ryzyko odwołania, zarówno dla bibliotekarzy, jak i wszystkich innych.